

Akkor vagyunk igazán egymás mellett, ha tiszteljük egymást, és mindenki élheti a maga szabad közösségében az életét. Ezt nevezem együttélésnek, nem azt, hogy rákényszerítjük egymásra az olyan helyzeteket, melyek nem természetesek a másik számára. És akkor azt mondja a másik, hogy érezd jól magad, mintha itthon lennél. Hát ezt éltük meg 40 éven keresztül, hogy „itthon vagy nálam”, ugye. Hát én saját magamnál akarok itthon lenni. Ez nagy különbség, de ezt nem akarják megérteni.

E: Miben kellene megváltoztatni az iskola helyzetét?

L P: Az iskola helyzete mind személyi, mind anyagi feltételekben akkor fog változni, ha a helyi közösségek anyagi ráfordítása és erkölcsi megbecsülése egyértelműen növekedni fog. Annak a felismerésére van szükség, hogy már le kell szállni a szó szintjéről és oda kell tenni komoly összegeket. Másképp lesüllyed az egész román oktatás és köztük mi is. Ha ezt nem ismerik fel, akkor a román oktatásban visszafordíthatatlanul olyan dolgok történnek, amiket soha nem lehet igazán helyrehozni. Ilyen vészes a helyzet. Az én megítélésem szerint komoly anyagi ráfordítás kell, és az anyagi ráfordítás mellett jöhet a személyi feltételek erősítése. De addig semmi sem lesz, sem itt, sem máshol, amíg csak toldás-foldás az egész.

(Az interjút Mandel Kinga készítette)

„Lassan esik szét minden...”

Hulló István, a szabadkai Egészségügyi Középiskola igazgatója

Educatio: Szeretném, ha bemutatná a tágabb régiót és közelebről Szabadkát, a nemzetiségi megoszlás szempontjából.

Hulló István: Lényegében a tömbmagyarság itt él Észak-Bácskán és Észak-Bánságon – azaz az északi Tisza-mentén. Szabadka város, az oktatásban és egyéb területeken is központi szerepet tölt be. Az oktatás más községekben, városokban annyira redukálódott, hogy nagyon sok középiskola megszűnt, nem működik, Szabadkán pedig relative még nagy múltra tekint vissza és még komoly hálózattal is működik. A város 150 000 lakosú. Sok apróbb falucska található a környéken. A települést 1339-ben említik hivatalosan először mint szabad királyi várost. A századfordulón élte virágkorát, akkor volt itt egy abszolút polgári-sodó réteg és erős ipar. Pl. az első villamos itt volt az országban, de 1972-ben megszűnt. Nálunk hét középiskola van, tehát az egészségügyi, a gépészet és elektrotechnikai középiskola, aztán a közgazdasági szakközépiskola, ebbe a közgazdaságiba tartozik még a szakács, cukrász, vendéglátás. Azután a vegyészeti technológia, és ide tartozik az élelmiszeripar, és a varrónőképzés. Azután az építő- és nyomdaipari középiskolánk, 2000 diákkal, itt ácsok, kőművesek, vannak építészeti profilok, illetve a nyomdaiparra képezik a diákokat. Nálunk a középiskolai képzés az iskolákban három vagy négy év alatt történik. A háromévesek a szakmunkásképzők, a négyévesek pedig inkább nevezhetők szakközépiskoláknak. A négyévesről lehet továbbtanulni egyetemen, főiskolán, a háromévesről nem. Aki oda iratkozik, az befejezte tanulmányait. Középiskolai szinten lehet különböző specializációkat választani, nálunk, pl. röntgen-technikust, ez az ötödik fokozatnak felel meg, hatodik a főiskola. Szabadkán van főiskola is, az óvónőképző, azután az elektro-technikai, építészeti főiskola, és vannak egyetemek is. Idéntől van magyar nyelven is tanítóképző. Nálunk a tanítószághoz egyetemi végzettség szükséges. Ez a hetedik fokozat. Eddig Zomborban létezett csak ilyen, Szabadkán négy éve megszűnt a tanítóképző. Zomborba helyezték át. De az önkormányzat kiharcolta és visszakertült ide minisztériumi jóváhagyással. Azután van építészeti, közgazdasági egyetem, mezőgazdasági főiskola is természetesen. Lényegében közel állunk ahhoz, ahogy

egyes politikai körök szeretnék is, hogy Szabadka egyetemi város legyen. Régebben volt bölcsészkar, jogászokat is képeztek, de jelenleg ez nincs. Létezik még egyházi középiskola és főiskola. Ez talán a legerősebb középiskolánk. Katolikus, magyar-horvát középiskola. Zeneiskolánk is van, zenei óvodától, elemitől zenei középiskoláig.

E: Van-e külön tiszta magyar nyelvű középiskola, vagy integrált módon történik a magyar nyelvű oktatás?

H I: Nálunk minden iskola kombinált módon oldja meg a kétnyelvű oktatást. Minden iskolában megvan mindkettő, de változik az arány a magyar és a szerb tagozatok között. A zeneiskolákban nagy probléma, hogy az utóbbi években diákhiany volt, nagyon kevés kis elsősünk van, a város több részén csak kombinálva tudnak tanítani. Nálunk minimum 15 gyerek kell, hogy osztályt alapítsanak, de a minisztérium azért mindig jóváhagyja kisebb tagozatok indítását is. Az utóbbi években nagyon sok magyar középiskolás kerül át Magyarországra (pl. Szegedre) továbbtanulni, és mind kevesebben iratkoznak be ide. Csökken a beiskolázható tanulók száma.

E: Hogyan dől el, hogy milyen nyelven indítanak osztályt?

H I: Mi nagyon vigyázunk arra, hogy megfelelő számú és azonos lehetőség között választható legyen a diákok. A város szintjén egyeztetjük a beiratkozás-politikát. Ezen részt vesz a minisztérium és az önkormányzat képviselője is. Általában a minisztérium inkább nézi, hogy meglegyen a szerb arány, az önkormányzat pedig igyekszik minél több magyart kiharcolni. Úgy érzem, hogy ez az utóbbi időben elég jól kialakult. Amikor kialakulnak az arányok, ez megjelenik a hivatalos lapban, és utána vannak a felvételi vizsgák. Augusztus-szeptemberben pótiratkozás van. Azokba az osztályokba, ahol kevés a létszám, illetve ahol túljelentkezés van, egy-két főt jóváhagy még a minisztérium. Gyakorlatilag abszolút központosított az iratkozáspolitikák.

Én pl. csak olyan ágazatokat indíthatok, ami hivatalosan megjelenik. Szerintem ez nem nagyon helyes, mert mi jobban ismerjük a helyi viszonyokat és tudjuk, hogy pl. miért kérünk ilyen meg olyan tagozatokat. Én kérek laboránszt magyar nyelven, mert tudom, hogy miért kértem. Belgrád jóváhagyja, de a szerbet is vele párhuzamosan, hogy az arány meglegyen. Erre nagyon vigyáz. Tehát erre nagyon odafigyelnek, semmiképpen sem engedik, hogy meg legyen károsítva a szerb tagozatok száma. De nagyon drasztikusan nem szólnak bele. Van lehetőségünk odafigyelni új dolgokra. Nagyon drága, és nagyon bonyolult egy-egy új tagozat indítása, erre komoly szabályzatok vannak.

E: Hogyan változott a tanulók és ezen belül a magyar tanulók aránya a településen?

H I: 1992-től nagyon felgyorsult az elvándorlás. A fiatal családok és a gyerekeik elhagyják a Vajdaságot, ezt nagyon lehetett érezni az elemi iskolákban és aztán már a középiskolákban is. Még egy fontos változás van. Aki úgy képzei a jövőjét, hogy itt marad, az bizony nem írhatja magyar osztályba a gyerekeit, hanem inkább szerbbe. Rengeteg magyar gyerek jár szerb osztályba, és ők teljesen elveszítik az anyanyelvüket. Szinte teljesen el is felejtik, függetlenül attól, hogy otthon akár egyik akár mindkét szülő beszél az anyanyelvet. Teljesen elszerbesülnek. Ez manapság számottevő jelenség. Egy 30-as létszámú osztályban biztosan van 3–4 magyar gyerek, aki elszerbesül. Ezek szinte már nem is tudnak magyarul. A vegyes házasságok esetében, ahol a feleség magyar, ott törvényszerű, hogy szerb osztályba írják a gyereket. Ezek spontán módon alakulnak így, különösen a kisebb településeken és a szórványban. Szabadkán és a régióban olyan 15% a pravoszláv szerb. A többi 30% vegyes házasságban él, vagy egyéb más kisebbség: horvátok, bunyevácok, akik horvát katolikusok. Aztán a cigány kisebbség is jelen van. De ez mind szerb osztály alatt fut. Volt olyan próbálkozás, hogy pl. Dél-Bánátból behozzuk a magyar gyerekeket kollégiumba. Kicsi a kollégi-

um, maximum 20 gyerek van ott, akik a szerb elemi iskola után próbálták folytatni a tanulást magyar középiskolában. De ez nem működött, visszamentek szerbbe. Egyszerűen nem tudnak lépni. Ha elveszíti az anyanyelvét és azt a mély kapcsolatot a kezdet kezdetén, akkor elvesztette a magyar identitását is.

A tavalyi bombázások idején pl. a gimnáziumból nagyon sokan elmentek és akkor összevontak két tagozatot. Nagyon nehéz tartani az arányt. Egy ilyen regionális iskola mint a miénk még jobban bírja, de vannak a környező településeken is magyar gimnáziumok, ott már nagyon nehéz tartani. Ha jól tudom, ott a szerb arány most 83%. A közgazdasági középiskolákban is nehéz tartani az arányt. Évről évre egyre tolódik a szerb tagozatok felé, mert nincs elég magyar diák.

E: Az egészségügyi középiskola hány tanulóval működik?

H I: 750 diákunk van, 22 tagozaton. Különböző típusú nővérképzések vannak: fogász nővér, szülész nővérek stb. és idecsapták hozzánk még annak idején a férfi-női fodrászatot is. Lévé, hogy ez szakmunkásképző, eléggé kilógnak. Más típusú gyerekek iratkoznak oda. Nem jó nekik sem. Korábban a vegyészet-technológiával voltak együtt, és azután egy iskolareformmal idecsapták őket és itt is maradtak.

Mi a kórház mellett vagyunk, általános nővéreket képezünk, itt folynak a gyakorlatok. Ez egy olyan középiskola, amely széleskörű képzést ad, még hozzá elég alaposan, a gimnáziumi szinttel is felér. Erős alapokat kapnak a gyerekek, egyetemre is mehetnének, de a gyakorlati része is erős. Egytől egyig munkába tudnak állni a gyerekek az iskola elvégzése után.

E: Hogy alakul a jelentkezők aránya?

H I: Nem annyi a jelentkező, mint korábban, de azért még mindig kétszeres szokott lenni. Felvételiznek a gyerekek, bár tavaly nem volt felvételi, mert háború volt, csak jöttek és hozták a bizonyítványokat, és aszerint rangsoroltuk őket. Amikor felvételi vizsgák voltak az elmúlt években, nem volt annyira vonzó az iskola. Most sokan jelentkeznek, de kb. annyian teszik le a felvételi vizsgát, amennyire szükségünk van. A szerbeknél sokkal többen vannak, ott még mindig népszerű. Tehát kétszeres túljelentkezés van, de csökken a magyar arány. Az iskola nyitott egy kihelyezett tagozatot Zentán. Ott is volt valamikor egészségügyi képzés, de mostanra megszűnt. Ott még nagyobb arányban élnek magyarok. Ennek az az előnye, hogy a gyerekek ott maradnak, hátránya viszont az, hogy az anyaiskola távol van és nincs felügyelet, nincs olyan minőségű munka, amilyenre egy ilyen iskolában szükség lenne. Úgyhogy nagyon megkérdőjelezem magamban azokat a diplomákat, de hát sajnos ez van. A szülők körében elterjedt, hogy ez egy szigorú iskola, tartja a nívót. Ebben az országban van 25 egészségügyi középiskola, és ez a jobbak közé számít. Pedig nincsenek meg a feltételeink, nincsenek kabinetek, de van egy jó társaság, aki jól dolgozik. Nagyon sok át-képzést is végzünk.

E: Minden tárgyat magyarul tanítanak?

H I: Az utóbbi években bizony nagyon sok gond van emiatt, mert nem tudunk olyan pedagógusokat találni, akik tudnák a magyar nyelvet. Jelenleg a mi iskolánkban magyar szakon a diákok minden tantárgyat magyarul tanulnak végig. De tavaly, tavaly előtt zenéből nem volt tanárunk. Van egy-két kisebb tárgy, amiből kevesebb óraszám van, pl. zene, képzőművészet, ezek. Az utóbbi években már tanárhiány miatt nem tanultak a gyerekek minden tantárgyat magyarul. Magyar pedagógusok szinte nincsenek, csökken a számuk, nem akarnak dolgozni, mert kevés a fizetés. A szakiskolákban pedig speciális szakemberek kellenének, és magyarból mind kevesebb van. A tornatanár és a matematikus Szegeden végzett. Sokáig nem volt magyar matematikusunk. Az informatikusunk magyar, de nincs meg a megfelelő iskolája, nem szaktanár. Főiskolája van, de az nem elég. Eddig ő volt a fizikus is.

Most éppen idecsaltam a nejét, mint fizikust, úgyhogy a szakembergondjaim megoldódtak. Úgy kell őket összevadászni. Szerencsére liberálisak vagyunk és ez nagy vonzerő. Az elődeim nem figyeltek erre. A főnövérek főiskolai végzettségűek, ők tartják a gyakorlatokat. Ide pl. felvettek egy csomó embert, akik mind szerbek voltak. Most magyarok alig akarnak jönni a főiskoláról, hogy tanítsák a gyakorlatos diákjainkat. Jelenleg ez problémánk.

E: Hogy történik az iskola finanszírozása?

H I: Én úgy tudok gazdálkodni, ahogy év elején leadom, hogy van ennyi tagozatom, ennyi diákom, ennyi programom. Erre van egy keret, és azt osztogatom a tanáraim között. Mivel kis iskola vagyunk, ez elég szerény méretű. Házmesterünk nincs, betörés elleni őr sincs, sok mindent elloptak már. Csak egy kabinet van, a többi általános tanterem, ahol szinte mindent tanítanak. A kórház is annyira szegény lett, hogy nincs már semmilyen repro-anyag, a gyerekeknek alig tudnak valamit bemutatni. Nem tudnak bennünket támogatni, nincsenek vegyszerek, a vérvételt nem tudják tanítani. Csak az a minimum van meg, hogy a beteg meg ne haljon. A kórházi betegek nem fekszenek bent az osztályokon, mert nincs pénz ételmezésre, fűtésre, fenntartásra. Sajnos jelenleg nem sokat tudnak mutatni a kórházban. Ez már az egészségügy gondja. Minden középiskolát a minisztérium illetve az önkormányzat finanszíroz, tehát kettős költségvetésünk van. Az önkormányzat tulajdona az épület illetve a felszerelés, a tanárok fizetését fizeti a minisztérium. Ha van beruházás, azt általában az önkormányzattal egyeztetve, fele-fele arányban szokták fizetni. Nekem volt néhány nagyobb tervem, bővítésekre, mert nincs elég helyiségünk, pl. hozzáépítés, padlástér beépítés, tanfelszerelés stb. Néhány programot finanszíroztak is közösen, de most már nincs semmi. Az önkormányzat az anyagi téritést adja, illetve a biztosítást, és egyéb olyan karbantartással járó költségeket fedez, ami az épületre, ablakokra, tetőszerkezetre, meszelésre vonatkozik. Ez egy szabályzat alapján történik, amelynek alapja az iskola tagozatainak száma, a diákok száma, illetve, hogy milyen képzés folyik ott. Ezen kívül figyelembe veszik, hogy milyen az épület állapota és kora. Vannak képzések, amik sokkal drágábbak, pl. a laboránsok drágábbak a fodrászoknál. Az önkormányzattól a költségek 40–50–60%-át kapjuk. Most a tavalyi háború miatt ez 3–4%-ra sikeredett. Ez azt jelenti, hogy csak a minimális dolgokra jut, tehát semmiféle fejlesztésre nem is gondolhattunk. Általában semmire sem jut. Rá vannak kényszerítve az igazgatók, hogy gazdálkodjanak. Egy az egyben menedzser feladat manapság iskolaigazgatónak lenni. Általában donátorokkal, támogatókkal, szponzorokkal oldjuk meg azt, amit másképpen nem tudnánk.

E: Kik ennek az iskolának a támogatói?

H I: Sajnos kompromittáljuk magunkat a szülőknél. A jobbmódú szülők vállalatai támogatnak minket. Igyekszünk azokkal a szülőkkal jó kapcsolatokat ápolni, akik segíteni tudják az iskolát. Nagyon sok privát vállalat van, és a szülők a saját gyerekük kedvéért támogatást adnak. Aztán támogatnak minket olyan cégek, vállalatok, akik pl. ilyen repro-anyagokkal, kötszerekkel foglalkoznak, aztán pl. állategészségügyi cégek, vagy más vállalatok. Sajnos most Szabadkán szinte nem működik a gazdaság. Korábban két-hármezer foglalkoztatott volt egy villamosági gyárban, vagy a húsgyárban, a vegyi műveknél több ezer munkás dolgozott. Ma már ezek egyike sem dolgozik. Mióta megszűnt a termelés, azóta nincs semmiféle kultúra sem, az oktatásra és a művelődésre sincs pénz.

Elég keserves a helyzet, menedzser módon kell mindent megkeresnem. De azért minden évben kimeszelünk, csak-csak kifizeti valaki. Igyekszünk kirándulni, a tanári kollektíva is részt vesz ezen, odafigyelünk arra, hogy legyen egy-két pozitív dolog is. Csak kibírjuk valahogy ezeket az éveket.

E: Milyen körből kerülnek ki az iskola tanulói?

H I: Elsősorban lányok, osztályonként 3–4 fiú van. Azután munkáscsaládok és a középréteg, nem a legszegényebb kategória. Kivéve a fodrászokat, ott talán vannak szociális gondok. A szegény sorsú gyerekek nem ide iratkoznak. A fodrászaink között vannak, de az egészségügyiseknél nincs gond, Nem jellemző, hogy nincs mit felvennie, vagy nincs uzsonnája, rosszul lett az éhségtől, vagy nem tud kirándulni menni, mert nincs rá pénz. De a magyar diákoknak csak egyharmada szabadkai, a többi bejáró vidékről, elsősorban Bácskából. Zomborban is alig van már magyar tagozat, tehát egész Közép-Bácskából, Dél-Bácskából jönnek. Régebben sokan Újvidékre jártak, most ide járnak Szabadkára. Van egy szabadkai diákothton, oda bekerültek a jobb tanulók. Lényegében ezek mind módosabb szülők, tudják biztosítani az utaztatást, és a bentlakást is. Tehát nincsenek különösebb anyagi gondjaik az iskoláztatással. Nem mondom, hogy gazdag családok, de jobb szociális szférából jönnek ide a gyerekek.

E: Milyen a motiváltságuk és milyen eredményeket érnek el?

H I: Változó, attól függően, hogy miért iratkoznak ide. A diákoknak nagyon nagy százaléka nővér szeretne lenni. Ők a legstabilabbak. Ide indult, ez a szakma vonzza, és ez is marad. De pl. nagy csalódások is vannak. A középiskola nagyon jó mutatója annak a tudásnak, hozzáállásnak, ami az elemi iskolákban folyik. Mivel ott sajnos az utóbbi években alig van magyar tanár, pl. a szaktantárgyakat is a tanítónők tanítják. És bizony kémiaiából, biológiából, fizikából, matematikából nem tudnak helytállni a gyerekek. És akkor jönnek a nagy traumák. Egy-egy szintiszta jeles diák itt kettesekkel, egyesekkel bukdácsol, és nem is tudja folytatni a tanulmányokat. Közben orvos szeretett volna lenni. Őnáluk vannak a nagy buk-fencek. Ez nagyon jellemző, az elsőre különösen. III.-ban megint kicsit lazábbak, mert akkor már túl nagyok és foglalkoztatja őket, hogy mi lesz tovább. De aki fennmarad a hálón elsőben, az be is tudja fejezni és diplomát kaphat. A fő motiváltság az, hogy valaki orvos szeretne lenni, olyankor, újvidéki egyetemen próbálkozhat. Itt magyar nyelvű felsőfokú oktatás szinte csak a bölcsészkaron van. Korábban volt rá lehetőség hogy válasszon az ember. A szerb egyetemen magyar előadásokat is lehetett hallgatni, és lehetett magyarul vizsgázni. De ez megszűnt. Az óvónőképző, a tanítóképző és a bölcsészkaron a papi-teológia megmaradt. Más magyar nyelvű felső iskola nincs. Tehát itt a magyar nyelvű oktatás a középiskolai szinttel be is fejeződik.

E: Van-e különbség a szerb és a magyar származású tanulók között?

H I: Általában a magyar gyerekek jobbak. Fegyelmezettebbek és jobb tudással érkeznek. A fegyelem, a magaviselet, a munkához való hozzáállás terén nincs az a balkáni lazaság, neveltlenség. De az utóbbi években a tudás csökkent. Régebben úgy alakultak ki az osztályok, hogy ki milyen eredménnyel jött, úgy rangsoroltuk. És ennek alapján magyar vagy szerb, mindegy, kialakultak a listák. Így kialakult az arány: három magyar osztály – egy szerb. Máskor két magyar osztály, egy szerb. Mert így jöttek össze a diákok. Ez most már megszűnt, mert határozottan megváltozott az oktatási politika. Ma már nemcsak a diákok, hanem a tanárok motiváltsága is kérdéses. Kevés a tanárok fizetése, sok a munkabeszünetelés, a sztrájkok különböző formái. Rengeteg kiesés adódik a munkában. De a magyarok mindig is jobbak voltak, mert más a nemzeti identitásuk.

E: Milyen arányban tanulnak tovább a kilépők?

H I: Elég kevés, 15–20%. A többiek elmennek ambulanciákra, kórházakba. Elég nagy gond, hogy a magyarok nemigen kapnak állást. Különben azért még lehet munkát kapni – eltérően a többi szakmától. Aki idejön és befejezi az iskolát, az szinte biztosan kap munkát, hogyha nem akar továbbtanulni. De tovább is tanulhat. Azok a diákok, akik innen átirat-

koznak és Magyarországon folytatják tovább a tanulmányaikat, ebben a közegben meg-edződve, jól helytállnak a középiskola elvégzése után. Tudásban is meg egyébként is.

E: Milyen arányban mennek Magyarországra felsőoktatási intézménybe?

H I: Mind többen, attól függően, hogy milyen ösztöndíjat kaphatnak. Van egy módszertani központ, illetve egy ösztöndíj-tanács, ahol a felsőoktatásra adnak ösztöndíjat. Fontos, hogy kap-e ösztöndíjat vagy nem, mert most már Magyarország annyira drága, hogy ott ösztöndíj nélkül nem lehet továbbtanulni. Itt a legtöbb helyen szerbül felvételiznek. A hátrány mindenképpen megvan, mert ide nem tud felvételizni, és nem tud bekerülni, mert a nyelv miatt nem tudja ugyanúgy letenni a felvételit, Magyarországra meg nem tud átmenni, mert nincs pénze. Ezért nagyon sok jó képességű gyerek kimarad, inkább munkát vállal, és nem tanul tovább.

E: Milyen karokon tanulnak tovább?

H I: Elég sokan mennek orvosi egyetemre, de biológiára, bölcsészkarra, mezőgazdaságra is. Nagy arányban mennek még főiskolára, Zentára. Most csalogattam ide vissza őket, mert kevés a magyar főnövér, és nálunk taníthatnák a gyakorlatit. De ilyen fizetéssel igen nehéz idecsalogatni őket. A kórházi fizetés egy kicsit erősebb azért, igaz, hogy sokkal több a munka és a felelősség is. Nem nagyon vállalnak jelenleg órákat az iskolában.

E: Mekkora a tantestület?

H I: 40 állandó tanárunk van és 30 fő külső munkatárs. A tanárok közül mindenkinek megfelelő szakképesítése van, csak egy-két kollégának nincs. Az utóbbi években alakult ez ki. 1992-ben a szerb-horvát háború alatt igen sokan elmentek. Azóta jöttek a fiatalok és kialakult egy stabil gárda. Nem ez a helyzet az orvosokkal. Orvosok nincsenek. Jelenleg egyetlen orvosunk van főállásban, aki itt tanár az iskolában. Voltak többen korábban, de itthagytak bennünket. Most orvosi munkát végeznek és nagy óraszámmal visznek tantárgyat magyar és szerb orvosok is. Az a nagy gond a külső munkatársakkal, hogy pl. az orvosok nem pedagógusok. Nagyon sok problémánk adódik a tanítás, az osztályzatok kezelése területén, mert nem szakemberek. Nem vesznek részt a továbbképzéseinken, belső fórumainkon, a pedagógusokkal, pszichológusokkal nem beszélgetnek, hogy megtudnák milyen tanítási, didaktikai problémák merülnek fel. És ez nagy hátrány, mert sokkal jobb lenne, ha nem csak előadnák a patológiát és pont, vizionlításra. Márpedig ők így csinálják. Ez eléggé nagy hátránya az iskolának, de hát jelenleg orvosok nem vállalnak főállást iskolában, az biztos. A szaktantárgyakhoz, mint a farmakológia-mikrobiológia, fertőző, sebészet, nagyon nehéz ide specialistákat hozni. Előírja a törvény, de hát nem jön tanár minden tantárgyra. Ezek nagyon elfoglalt emberek. Egy sebész főorvos, 20 dináros, egy márkás óradíjért nem jön ide tanítani. Egy komoly szakember legalábbis nem. Inkább hivatástudatból jönnek, és félig-meddig becsületből, mert szeretik a diákokat. Volt egy időszak, amikor a fizetésnek a harmadát is kitétte egy ilyen honorális munka.

E: Milyen óraszámok vannak a főállású dolgozóknak?

H I: Tantárgyanként különböző, de általában olyan 20 óra hetente. Akinak gyakorlata van, annak valamivel több. Tehát a matematika 18 óra, és nem több, habár néha van több is, de azt honorálás formájában kell megoldani. Van persze nagyon sok olyan tanár is, aki több iskolában tanít. Úgy hozza össze a normáját, hogy ide 30%-ban jár, és még két-három másik iskolában dolgozik. Az igazgatók szoktak városi szinten egyeztetni, hogy kinek milyen munka jut. Szoktunk elemi iskolákkal is kombinálni. Ez különösen a magyar tanárookra vonatkozik, mert mind aggasztóbb a hiány. Azok a fiatalok, akik annak idején átkerültek Magyarországra, ott folytatva valamilyen egyetemet, ide nem jönnek vissza. Onnan tehát nem kapunk magyar tanárokat, akik magyar nyelven tudnának tanítani. Itt pedig szintén kevés a magyar egyetemista. A vajdasági magyar oktatásban néhány éven belül komoly

pedagógushiány lesz. Elfogynak a magyar tanárok és a magyar tagozatok is. Jelenleg olyan a helyzet, hogy fennáll a veszélye a magyar iskolák megszűnésének. Szétforgácsolódnak, eltűnnek, évente egy osztállyal mindig kevesebb van.

E: Mennyit keresnek a tanárok?

H I: Amikor négy éve idekerültem, a tanárok fizetése kb. 500 márka volt, nekem mint igazgatónak 600–650 márka volt a fizetésem. Most, négy év után a tanárok fizetése 100 márka, tehát ötödrészére csökkent az utóbbi évek során. Ez az alapszükségleteket sem elégíti ki egy pedagógus családban. Ha mindkét szülő pedagógus, nem tudnak megélni. Nagyon kevés egyéb kereseti lehetőségük van a tanároknak. Ha nehezebb tárgya van, pl. angol nyelv, német nyelv, matematika, fizika, kémia, akkor van módja órákat tartani odahaza a gyerekeknek, 5–6 márkás tarifáért. Emellett mindenféle kereskedelmi ügyletekkel foglalkoznak. Pótolniuk kell ezt a csekélyke fizetést, ami nem elég, utazásra, ruházkodásra sem.

1997-ben volt egy nagyobb sztrájk, akkor kb. 20%-os bércorrekció történt. Azóta elmúlt három év, az infláció nagyon megugrott. Most kieszközölték a sztrájkokkal, hogy 35 esetleg 40%-or is emelni fognak nekünk. De ez csak annyira elég, hogy a 80 márkás fizetésből 100 márkás lesz. A legnagyobb követelés, hogy kötődjön a gazdaságban lévő átlagkeresetekhez a tanárok átlagfizetése is – nem jött össze. Sajnos gyakorlatilag nem érte el a sztrájk azt, amiért annak idején indult.

E: Milyen irányban befolyásolták a háborús évek a magyar nyelvű oktatás helyzetét?

H I: Mindenképpen negatívan. Itt a 90-es évek elejéig egy fejlett iskolahálózat létezett, a kisvárosokban elemi iskolák, sőt egy-egy középiskola is, bölcsődék, óvodák, rengeteg épülettel. A háborúk sorozata ezt megbénította, és lassan esik szét minden, nem tudják fenntartani. A felszerelés elavult, fejlesztésre nincs pénz, még fenntartani sem lehet, nemhogy fejleszteni valamit.

A másik probléma az, hogy Jugoszlávia szétesésébe a magyarság is belegabalyodott, hisz az állam része ő is. Fejlesztések voltak, de nem a magyar oktatási rendszerben. Elvették, vagy ha nem is vették el, nem adtak hozzá semmit. Az anyaország segítsége a pártokkal történő egyeztetés alapján – a magyarság fenntartása érdekében – a szórvány felé irányul. Azzal, hogy az élő központokba, ahova még érdemes beruházni, valamennyi pénz ne jusson, én nem egyezek. A nagyobb központok azért nem kapnak, mert ezek mind állami iskolák és a szerb államnak nem ad a magyar. De közben elsorvad a magyar oktatás. Ahonnan kiszorul a magyar oktatás, oda már vissza nem jut. Ez egy folyamat. Ha megszűnt valahol egy iskola vagy egy tagozat, ott gyakorlatilag vége. A történelmi tapasztalatok is ezt támasztják alá. Nagyon oda kellene figyelni és mindent megtenni annak érdekében, hogy megtartsák a jelenleg élő, iskolákat, tanárokat, közösségeket, mert ha ez elvész, akkor vége.

(Az interjút Imre Anna készítette)